

6.2 STRUKTURA KRIMINALITY V PRAZE

Jana Jíchová

Výzkumem druhů kriminality či přímo vybraných trestných činů se na úrovni větších územních celků zabývali již tzv. evropští kartografičtí kriminalisté v 19. století. Na úrovni města vznikaly spíše etnografické studie, např. Mayhew (1861 [2009]) studoval podsvětí Londýna, Thrasher (1927 [2013]) mladistvé gangy. Rozsáhlejší analýzy pravidelností a rozmístění různých druhů trestných činů jsou spojeny s chicagskou školou, výrazněji se ale výzkum rozvinul až v kontextu sociálních problémů spojených mj. s nárůstem kriminality v 60. letech 20. století. Phillips (1972, cit. in Smith 1986, s. 6) na příkladu amerických měst poukázal na klesající výskyt některých trestných činů směrem od centra (krádeže aut, obchodní loupeže, vloupání) či existenci specifických územních klastrů např. znásilnění, majetkových trestných činů či kapsářství. Smith (1986) na něj navázala a v centru a vnitřním městě identifikovala vyšší koncentrace krádeží, vloupání, loupeží či sexuálního obtěžování. Výzkumy environmentální kriminologie zdůraznily hledání souvislostí a příčin diferencovaného rozmístění kriminality, důležitost sociálního a fyzického prostředí, sociálních vazeb i specifika vývoje měst.

Výzkumu rozmístění kriminality v Praze nebylo dlouhodobě věnováno příliš pozornosti. Až v 90. letech 20. století byla publikována studie o trestném činu loupeže v Praze (Osmančík 1992). Publikační aktivita od té doby vzrostla, převážné zastoupení mají přehledové studie o struktuře trestné činnosti (Marešová a Scheinost 2001 aj.), studie zaměřené na vybranou trestnou činnost (např. loupež v Praze – Rozum a kol. 2005) či na oběti zločinu (Martinková 2002). Ač tyto práce přinášejí řadu cenných informací, většina z nich postrádá prostorové hledisko. Výjimku představují studie Čermáka (2008), Karbana (2009) či Temelové a kol. (2012). Zároveň se objevují výzkumy zabývající se kriminalitou v různých rezidenčních částech Prahy, např. v centru a vnitřním městě (Jíchová a Temelová 2012a, b).

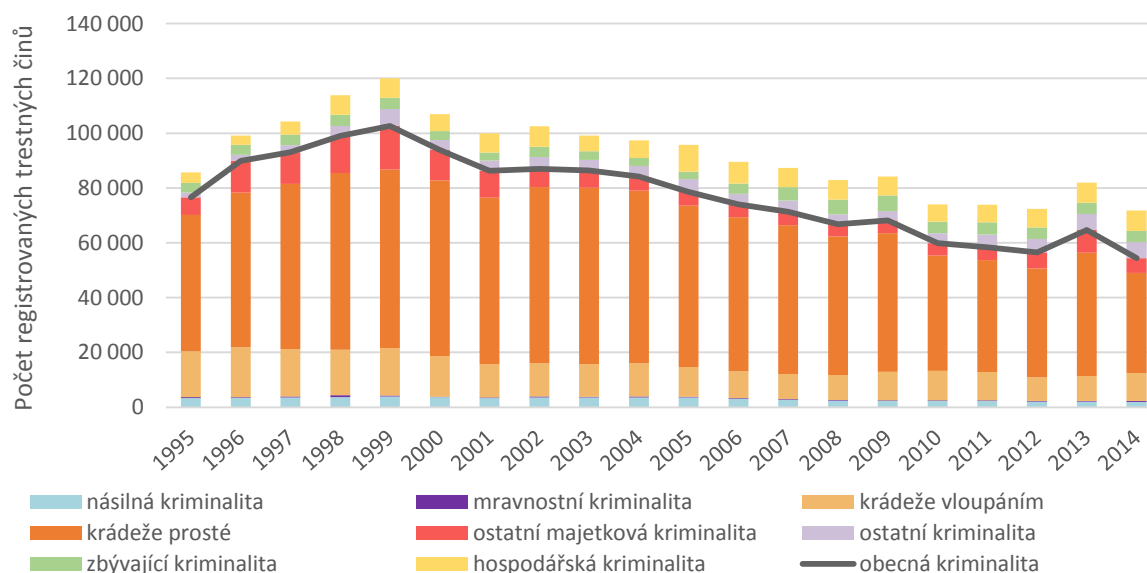
Cílem mapového listu je zhodnotit prostorovou diferenciaci a vývoj struktury registrované kriminality v Praze v období 1995–2013. Členění kriminality je převzato z policejní takticko-statistické klasifikace, důraz je kladen na kriminalitu obecnou¹, resp. násilnou a majetkovou a jejich detailnější strukturu. V mapách jsou využity klasické indexy kriminality (počet registrovaných trestných činů na počet obyvatel) a objasněnost (podíl trestných činů, u kterých je známý pachatel), zároveň je pracováno s typologiemi založenými na vývoji indexů od 90. let do současnosti. Hodnoceny jsou rozdíly mezi místními odděleními policie (dále MOP) i zónami města vymezenými na základě rezidenční zástavby podle typologie Ouředníčka a kol. (2012) (viz mapový list sekce B 9.2 Typologie rezidenčních areálů).

Základním zdrojem dat jsou statistiky Policejního prezidia ČR (evidenčně-statistický systém kriminality) zahrnující období od roku 1995 do současnosti. Statistiky zachycují pouze registrovanou kriminalitu, která se od skutečné kriminality často výrazně odlišuje, u vybraných trestných činů může být neodhalená, tzv. latentní kriminalita až

¹ Obecná kriminalita je tvořena násilnou, majetkovou a mravnostní kriminalitou.

70 % (Marešová a Scheinost 2001). Vysoká latence je spojená zejména s krádežemi, které protože představují výraznou část celkové kriminality, ji významně ovlivňují (více Marešová 2006). Statistiky kriminality jsou ovlivněny rovněž dalšími okolnostmi, jako je způsob statistického zpracování a evidence trestných činů policií, kdy např. série vykradených aut je někdy evidována jako jeden, jindy jako více trestných činů (Marešová 2006). Diferencující roli sehrávají i legislativní změny, např. v roce 2002 se zvýšila hranice u majetkových trestných činů z 2500 Kč na 5000 Kč, v roce 2006 se stalo trestným činem řízení bez řidičského oprávnění (více Marešová 2006). Problémy způsobuje i nedostupnost průběžných dat za přítomné obyvatelstvo, ke kterému se váže značná část kriminality. Znevýhodněny jsou oblasti s nízkým počtem bydlícího, ale vysokým počtem přítomného obyvatelstva (např. městské centrum). Detailnější popis dalších problematických oblastí spojených se zpracováním kriminálních dat je v mapovém listu sekce B 6.1 Kriminalita v Praze.

Vývoj struktury kriminality je spojený s celospolečenskými změnami, které nastaly po roce 1989. Struktura kriminality v Praze se od roku 1995 výrazně proměnila i v souvislosti s objevením „nových“ typů trestné činnosti, které byly až postupně zahrnovány do legislativy (počítačová kriminalita, podvody s platebními kartami apod.). Počet i podíl trestných činů ostatní, zbývající a hospodářské kriminality od 90. let tak vzrostl (viz i Obrázek 6.2.1.). Naopak zřetelné je snížení indexu obecné kriminality, na vysoké úrovni v současnosti stále zůstávají některé MOP v městském centru a vnitřním městě (Libeň, Nusle, Pankrác či Smíchov) s vysokým podílem majetkových trestných činů.

Obrázek 6.2.1: Vývoj struktury kriminality v Praze

Zdroj: Policejní prezidium, 1994–2014

Poznámka: Do kategorie zbývající kriminality byly zahrnuty i činy 901-903 podle takticko-statistické klasifikace (vojenské trestné činy, trestné činy válečné a proti míru).

Index násilné i majetkové kriminality vykazuje v Praze od 90. let pokles zřetelný zejména v současnosti. Oba indexy dosahují nejvyšší intenzity v městském centru a klesají směrem k okraji města (viz i tabulka 6.2.1.). Koncentrace v centru souvisí

zejména s úzkou vazbou některých trestných činů na přítomnost potenciálně vhodných obětí/terčů, např. pro kapesní krádeže, loupeže, ale i krádeže aut či věci z aut. Objasněnost se u násilné a majetkové kriminality výrazně liší. Zatímco u násilné se i přes postupný pokles průměr pohybuje ve všech obdobích přes 50 %, u majetkové nedosahuje ani 20 %. Silnou roli zde hraje charakter kriminality, kdy násilná je vázána na osobní kontakt s pachatelem, kdežto u majetkové je kontakt méně častý.

Zóna města	Index násilné kriminality				Index majetkové kriminality			
	1995–1998	2000–2003	2005–2008	2010–2013	1995–1998	2000–2003	2005–2008	2010–2013
Městské centrum	11,7	12,2	10,0	5,7	307,3	306,0	248,0	187,2
Vnitřní město	3,4	3,7	3,1	2,4	81,3	89,7	71,0	63,5
Vnější město	2,8	2,5	2,1	1,4	65,3	57,0	48,6	34,4
Městská periferie	2,5	2,1	2,0	0,7	55,9	46,7	52,2	17,6
Praha	3,6	3,5	2,9	1,9	86,7	83,6	69,0	49,8

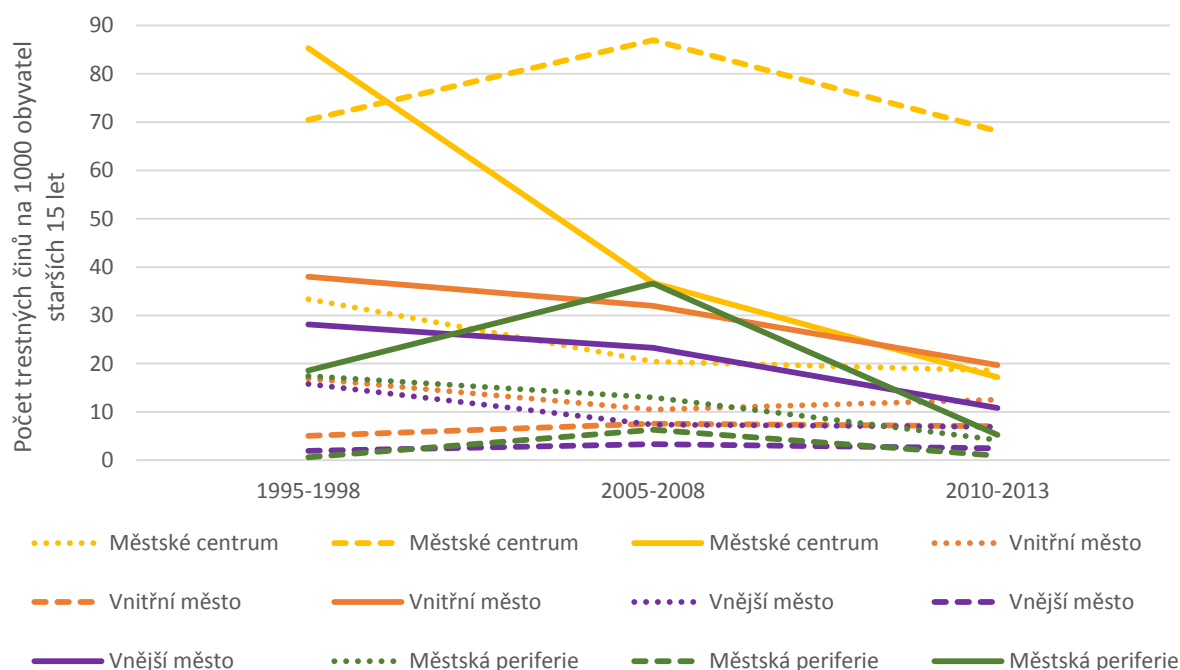
Tabulka 6.2.1: Vývoj struktury násilné a majetkové kriminality podle městských zón

Zdroj: Policejní prezidium, 1994–2014; ČSÚ, 1991; ČSÚ, 2001; ČSÚ, 2011

Poznámka: Typologie městských zón upravena podle Ouředníček a kol. (2012).

I přes obecný trend poklesu se vývoj indexu násilné kriminality v různých částech Prahy liší. Zatímco v MOP vnějšího města a městské periferie je zřetelný postupný pokles v celém období, v centru a vnitřním městě (např. MOP Strašnice, Vysočany, Břevnov) došlo nejprve ke zvýšení. Vývoj indexu souvisí i se změnou struktury násilné kriminality. Negativně lze vnímat zejména nárůst podílu loupeží ve vnitřním a vnějším městě při porovnání let 1995–8 a 2005–8 (MOP Libeň, Karlín, Kyje). V současném období se počty i podíly snížily, ale zvýšil se podíl úmyslného ublížení na zdraví. U nárůstu podílu nebezpečného vyhrožování a pronásledování lze vidět souvislost s novou kategorizací stalkingu jakožto trestného činu, to se ovšem ve větší míře patrně projeví až v dalších letech.

Vývoj majetkové kriminality i její struktury se rovněž v jednotlivých městských zónách odlišuje, zřetelný rozdíl je zejména mezi vnitřním městem a městskou periferií (viz tabulka 6.2.1., obrázek 6.2.2.). Krádeže vloupáním sice dlouhodobě zatěžují centrum, ale postupně dochází ke snižování rozdílů s ostatními zónami. Obdobný trend vykazují krádeže aut a věci z aut. Zatímco v 90. letech existovaly výrazné rozdíly mezi městským centrem a ostatními zónami, v následujícím období došlo k nivelizaci rozdílů a v současnosti je nejzatíženější zónou vnitřní město (MOP Vršovice, Strašnice, Pankrác). Kapesní krádeže se obecně vyskytují zejména v oblastech s vyšší koncentrací lidí, tedy v městském centru, ale i v MOP s většími nákupními centry (např. MOP Letňany, Zličín).

Obrázek 6.2.2: Vývoj majetkové kriminality v městských zónách Prahy

Zdroj: Policejní prezidium, 1994–2014; ČSÚ, 1991; ČSÚ, 2001; ČSÚ, 2011

Poznámka: Typologie městských zón upravena podle Ouředníček a kol. (2012).

Literatura:

- ČERMÁK, D. (2008): Kriminalita na území Hlavního města Prahy. Socioweb, 6, č. 2, s. 5–6. Dostupné online na: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=313&lst=103>.
- JÍCHOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012a): Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. Geografie, 117, č. 3, s. 329–348.
- JÍCHOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012b): Kriminalita a riziková místa centrálního a vnitřního města: sonda do názorů obyvatel vybraných pražských čtvrtí. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. eds.: Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života. Aleš Čeněk, Plzeň, s. 46–76.
- KARBAN, M. (2009): Geografické aspekty kriminality spáchané v roce 2008 v Praze. In: Marešová, A. a kol. (2009): Analýza trendů kriminality v roce 2008. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, s. 203–210.
- MAREŠOVÁ, A. (2006): Kriminalita v roce 2005 z pohledu statistik Policie ČR. In: Marešová, A., a kol.: Kriminalita v roce 2005. Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, s. 7–24.
- MAREŠOVÁ, A., SCHEINOST, M. (2001): Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 37, č. 1, s. 23–41.

- MARTINKOVÁ, M. (2002): Mezinárodní výzkum obětí trestné činnosti v Praze v roce 2000. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha.
- MAYHEW, H. (1861 [2009]): London Labour and the London Poor: A Cyclopaedia of the Condition and Earnings of Those That Will Work, Those That Cannot Work, And Those That Will Not Work. Cosimo, Inc., New York.
- OSMANČÍK, O. (1992): Trestný čin loupeže v Praze: Zpráva z průzkumu trestného činu loupeže v obvodu Prahy 1 v roce 1990. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha.
- OUŘEDNÍČEK, M., POSPÍŠILOVÁ, L., ŠPAČKOVÁ, P., TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J. (2012): Prostorová typologie a zonace Prahy. In: Ouředníček, M., Temelová, J. eds.: Sociální proměny pražských čtvrtí. Academia, Praha, s. 268–297.
- SMITH, S. J. (1986): Crime, Space and Society. Cambridge University Press, Cambridge.
- TEMELOVÁ, J., ČERMÁK, D., JÍCHOVÁ J. (2012): Kriminalita a vnímání bezpečnosti v pražských čtvrtích. In: Ouředníček, M., Temelová, J. eds.: Sociální proměny pražských čtvrtí. Academia, Praha, s. 47–67.
- THRASHER, F. M. (1927 [2013]): The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago. University of Chicago Press, Chicago.

Zdroje dat:

- ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
- ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
- ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
- Policejní prezidium: Evidenčně statistický systém kriminality 1994–2013. Policejní prezidium ČR, Praha.